

nachtmerrie doch realiteit was. Er lagen honderden *Häftlinge* in alle stadia te creperen, schreeuwend, kreunend, kakelend, poepend en pissend door driehoog heen. Ik kwam te liggen in een hoek boven, en daar begon mijn armzalig restant van een luizig lichaam te koken van de koorts. Er waren enkele thermometers; eens heb ik vagelijk kunnen onderscheiden dat hij bij mij 40.8° aanwees. Erger dan de brand in het lijf was de bijl voorin de schedel. Vlektyphus veroorzaakt een soort hoofdpijn die je je niet kunt voorstellen, tenzij je fantasie zó sterk is dat je begrijpt hoe het is als je een paar centimeter diep in je voorhoofd, daar waar de haarinplanting begint, een bijl hebt vastzitten. En boven de brand en de bijl uit gloeide het geel: *je zag alles helgeel van kleur.*¹

De vlektyphus bereikte Dachau in december en besmette er onder meer *Block 30* – een barak die door de SS was volgepropt met verzwakte gevangenen die niet meer tot werken in staat waren; zij kregen nog minder te eten dan de overige gevangenen en hun (dunne) dekens waren hun afgenomen. Een SS'er die de in de barak hangende stank niet kon verdragen, had er de ramen uit laten verwijderen – veel gevangenen leden al aan longontsteking voordat zij ook nog aan vlektyphus gingen lijden. Vlektyphuspatiënten werden ook in andere barakken van Dachau geïsoleerd, soms evenwel, teneinde gedesinfecteerd te worden, in de winterse kou naakt naar de doucheruimten gedreven waarna men hen, in hun barakken teruggekeerd, enkele dagen liet wachten op hun kledij die gedesinfecteerd werd: naakt lagen zij dan samengepropt op overvolle britsen. Kapelaan Rothkrans, al sinds maart '42 in Dachau opgesloten, noemde *Block 21* (dit was met *Block 25* een barak waarin louter vlektyphuspatiënten lagen)

'een hel in de hel. Zelfs de blokoudste, kameroudste, blokschrijver, kamerschrijver, allen hadden typhus. Niet alleen de slaapzalen, ook de waslokalen lagen vol met stervende mensen. Naast hen enkele doden in een hoek, als weggeworpen vuil. Overall uitgemergelde mensen, hun buik gezwollen, hun hemd reeds zwart, helemaal onder de zweren, vol wonden aan hun benen, op hun ruggen grote, open gaten van flegmonen, de een mist een arm, de ander een been.

De enkele dokters en verplegers die er tenminste nu in 1944-'45 waren (vroeger waren er geen), wisten haast niet waar ze beginnen moesten. Zij stonden als het ware machteloos tegen de steeds om zich heen grijpende vlektyphus, dysenterie, tbc en al de andere ziekten. Velen waren bang, zelf besmet te worden² –

¹ F. B. Bakels: *Nacht-und-Nebel. Mijn verhaal uit Duitse gevangnissen en concentratiekampen* (1977), p. 243. ² J. Rothkrans: *Dachau, hel en hemel* (1957), p. 176.